

[סט.] דמנסיב ליה עצה וא"ל זיל גנוב ואזדבן בעבד עברי.

וכתב רש"י "והוא הדין נמי מצי לאק" שויי מי שרי לאנסובי עצה למיגנב". מעין דהקשו על בבא בן בוטא: "היכי אסביה ליה עצה" 66 להורדוס.

[ע.] אשכחיה (רב יהודה לרב נחמן) דקעביד מעקה א"ל לא סבר לה מר להא וכו' כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעש-יית מלאכה בפני שלשה? א"ל פורתא דגונדרייתא הוא דקעבידנא; א"ל: מי סניא מעקה דכתיב באו-רייתא? וכו' א"ל: יתיב מר אקר-פיטא א"ל: ומי סני ספטל? וכו' א"ל: ליכול מר אתרונגא אמר ליה: הכי אמר שמואל כל האומר אתרונגא תילתא ברמות רוחא וכו' א"ל לישתי מר אנבגא א"ל מי סני איספרגוס דקריוה רבנן?

תמהים אנו על אורך רוחו וסבלנותו של הלל הבבלי שהראה רב נחמן הפעם כלפי אורחו הגדול, שעל כל ניב והגה שיצא מפי מארחו מצא לו האורח מקום לביקורת ולהוכיח לו בביתו על שנתפס כביכול ל"רמות רוח". ורב נחמן לא רק שלא גער בו אך אמר לכבדו גם לשבת "אקרפיטא" ולהאכילו "אתרונגא" וגם ל-השקותו "אנבגא". והלא רב נחמן לא ידע את אורחו ולא ידע תכלית בואו אליו, כשאלתו: "מאי שיאטיה דמר ה-כא?": "למה בא אדוני הנה?" (רש"י) וכן הצהרתו של רב נחמן אליו ו"א"ל השתא שותא דמר לא גמירנא, טסקא דהזמנותא משרדנא למר?".

אין זה אלא כי אותו בעל דבבית של

רב יהודה בא לפני הדין שיש לו איזה טענה ותביעה ל"יהודה" מפומבדיתא, ואחרי שרב נחמן היה האב"ד בבי דינא דריש גלותא לפיכך בא להזמין אותו יהודי יהודה לבי"ד הגדול של ריש גלותא.

ואחרי שאסור לשמוע את הטענות מבע"ד אחד שלא בפני חברו ושלת רב נחמן "טסקא דהזמנותא" לרב יהודה אבל נתכות ליהודה ולא ל"רב יהודה", וכשהופיע רב יהודה בבי דינא דר"ג והתחיל לסובבהו בתמיהותיו-פירכותיו ורובן הן מהלכותיו ומאמריו של שמואל, רבו של רב נחמן 67, כדי להוכיח שיותר ממה ששימש רב נחמן את שמואל עומ-דות הוא שימשהו יושבות... ורב נחמן שתק לו ולא ענה לו ולא ניסה ליישב לו אף אחת מתמיהותיו-פירכותיו של רב יהודה ובאמת היתה לו לרב נחמן תשובות על שאלותיו ובעיקר על תמיי-התו הראשונה שתמה על עשייתו מעקה לגגו שאנו תמהים על תמיהה זו הרי "מצוה בו יותר מבשלוחו" 68 ורב נחמן קיים מצות עשה "ואין חכמה ואין עצה ואין תבונה גגד ה'". וכל התגדרות במקום מצוה, זרה היא לרוח התורה וכן "רבא שדי גלימא ופכר ומצלי אמר כעבדא קמי מריה" 69 ומפרש רש"י "שדי גלימיה, משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב".

ואמרו "אין גבתות לפני המקום" 70, ו"אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס עד שמגיע לעזרה" 71.

ובכן מה מקום לתמיהתו?

ועוד, צא ולמד עד כמה דקדקו חכמינו ו"ל בהידור מצוה שלשם הידור בעלמא

68 קדושין מא.

67 רשב"ם שם סה, ד"ה "הלכתא כוותין".

66 בבא בתרא ג.

71 שקלים פ"ג, מ"ד.

70 ברכות י :

69 שבת י.

אינו בסוג של דינא שיש לחוש שמא
"מסתתמן טענתיה".

ורב יהודה שראה בהזמנותא לדינא
מעין עלבון לנפשו אמר להעיר את רב
נחמן שבעשייתו את המעקה, שיש בה
משום ענוה אבל שפתו שהוא מתבטא
יש בה משום "רמות רוחא" היינו הר-
מו: "הכי אמר שמואל כל האומר את-
רונגא תילתא ברמות רוחא".

ורב נחמן שהשתמש בבטויים לא רגי-
לים באוזני רב יהודה ובשמות החפצים
הלקוחים משפות זרות יען כי היה אב"ד
לבבא דריש גלותא, חתנא דבי נשי-
א⁷⁵ והתרגלה אוזנו לשמוע צלצלי
שמות בלשונות זרות ונקלטו בשפתו
והיו רגילים על לשונו.

וכשם שדיברו בבית הנשיא בלשון
הקודש צחה עד שלמדו חכמים את טיב
הניבים בלשון אבותיהם מפי אמתא דבי
רבי⁷⁶ אבל גם לשון יונית לא היתה
זרה בבית הנשיא, כמאמרו של רשב"ג,
אבי רבי: "לשון סורסי למה או לשון
הקודש או לשון יונית"⁷⁷ ככה יש
לשער שגם בביתו של ראש הגולה
בבבל היתה השפה הרשמית לשון הקו-
דש אבל כשבאו בני הגולה שלא דייקו
בלשונם ודיברו בשפות זרות ולא נתקשו
בבית ריש גלותא להשיב בלשון האש-
דודים...

ורב נחמן שבכלל היה תקיף בדעתו
וקרא לו לרב ששת, שהיה "אדם קשה
כברזל"⁷⁸ כלומר, "מחודד כברזל לח-
הוך הלכה כברזל"⁷⁹, שגם רב חסדא
"מרתתן שפוטתיה ממתנייתא דרב ש-

היו נוהגים לעשות מלאכה, כ"רב ספרא
מחריך רישא, רבא מלח שיבוטא; ר"ה
מדליק שרגי, רב פפא גדיל פתילתא;
רב חסדא פרים סילקא, רבה ורב יוסף
מצלחי ציבי, ר"ז מצתת צותותי"⁷².
ואין להניח שעשו את מלאכתם בצנעא
ולא בפרהסיא אדרבה, הדעת נותנת
שעשו מה שעשו ברבים לעיני כל, כדי
לשמש מופת לתלמידיהם ולרבים.

וכאמור לא נתכוון שמואל אלא בעו-
שה מלאכה לנפשו אבל לא כשעושה
המלאכה לכבוד המקום.

וגם לכאורה יש לתמוה על אדיבותו
היתרה כלפי אורחו הרי בהתנהגותו זו
סתם את טענותיו של בעל דינו של רב
יהודה והלא רב נחמן היה מדקדק ונוהר
בזה כהאי עובדה שהתחכם לעמוד מפני
אשת רב הונא כל ירגיש בזה בעל דינה,
כדי שלא "מסתתמן טענתיה"⁷³ והיאך
אמר לרב יהודה "יתיב מר אקרפיטא"
הלא מסתתמן טענתיה של התובע. וכן
קשה שרב יהודה הראה הפעם את אי
רצונו בזה ששלח לו רב נחמן "טסקא
דהזמנותא" וחיפש ומצא מקום לגבות
את "חובו" מרב נחמן, למה לא העירהו
על שהוא מבכר אותו על בעל דבביה
ואינו מזמין את יריבו לשבת גם הוא
הלא רב יהודה אמר: "שמעתי שאם
רצו להושיב את שניהם מושיבין"⁷⁴,
אין זה אלא כי רב יהודה הרגיש שהפעם
לא ידע רב נחמן את מי הזמין לדינא
ולא ידע רב נחמן שהוא (רב יהודה)
ציית להזמנתו ובא לדינא.

ועוד, אחרי שלא הזמינוהו לדינא על
עסקי ממונות אלא על דבר שבעלבון

74 שם ל.

73 שבועות ל.

72 שבת קט.

75 כמפורש יוצא מעצת רב הונא: "משום
"אשת ר"ג והיא בת הנשיא" וכ"י דר"ג
"חתנא דבי נשיאה הוה".

79 רש"י שם.

78 מנחות צה:

77 בבא קמא פג.

76 מגילה יח:

ש"ת" 80: "אנא דיינא ומר לאו דיי-
נא" 81, וקרע את השטר שקיים רב
ענן 82 ואף רב הונא הגדול שבתלמידי
רב וממלא מקומו 83 בסורא אמר גם
הוא לרב נחמן: "הילכתא כוותיכו דמ-
קרביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי
דייני" 84.

ועל אף גדולתו נפלאה זו של רב
נחמן שתק ליה לרב יהודה ועל כל חץ
וחץ שירה בו רב יהודה נענע לו ראשו
ושתק, שתיקה זו מהי? ולמה?

ולא עוד אלא בשאמר לו רב נחמן:
"נשדר ליה מר שלמא לילתא" והשיב
תשובה שלילית ולא הגיבה יתא, אשת
רב נחמן באותה החריפות שסיגלה לה,
כאשר השיבה לעולא באופן חריף:
"ממהדורי מילי וכו'" 85 ולא עוד אלא
שבקפדנותה על עולא שברה ארבע מאות
דני יין 86.

אבל הפעם קיבלה עליה את הדין ולא
עוד אלא שביקשה מרב נחמן: "שרי
ליה תגריה דלא גישוויך כשאר עם
הארץ", שיגוי זה אומר דרשוני.

אין זה אלא כי נוכחו לדעת שאדם
גדול גדיר איקלע לביתם ויש להשתמש
באמת המדה אחרת ולהתיחס אליו בסב-
לנות ובאדיבות יוצאת מהכלל ואלמלי
ידע רב נחמן את כחו של מוזמן זה
העומד לפניו לא היה שולח לו "טסקא
דהזמנותא", שהרי לא ידע שמזמין את
רב יהודה ראש ישיבת פומבדיתא לדינא
והאי בר נש יריבו של רב יהודה הטעהו
לר"נ שביקש להזמין את יהודה מפומי-
בדיתא ולא עלה על דעתו שהוא מתכוון
לרבה של פומבדיתא וראש ישיבתה.

ואלמלי ידע מראש לא היה מזמינחו
וכדאמר לו רב הונא לרב יהודה: "מיזל
לא מיבעי לך למיזל משום דגברא רבה
את" וכתב רש"י לפרש: "שאתה גדול
ממנו" 87, היינו אדיבותו וסבר פנים
יוצאת מהכלל.

ועוד סיבה ועילה להסברת פנים זו
מצדו של רב נחמן שמילתא הוה ליה
לרב נחמן בהדיה דרב יהודה ורב יהודה
קרע את שטרו של רב נחמן, ד"עבד רב
נחמן עובדא גבי ריש גלותא כשמעתיה
קרעיה רב יהודה לשטריה" 88 וכאשר
העיר ראש הגולה את רב נחמן ש"רב
יהודה קרע לשטרך" וענה אותו רב
נחמן: "דרדקא קרעיה דכולי עלמא
לגבי דידי בדיני דרדקי ננהו" 89.

ובכן כשנודע לו או כאשר עלה ב-
דעתו של רב נחמן שרב יהודה ראש
ישיבת פומבדיתא איקלע לביתו התאמץ
לפייסו על שקרא לו: "דרדקא" וכעובדא
דרב ושמואל שרב נהג בו בשמואל
כבוד מיוחד "משום ההוא מעשה דלטייה
אדבריה רב עליה" 90.

וכן אמר רב נחמן לפייס את רב
יהודה שידע את חילו לאורייתא.

ובכל זאת כשנודע לו שאישיות דגולה
זו עומדת לפניו בכל הדר תורתה קיים
ואישר את "טסקא דהזמנותא" ודרש
ממנו שיסדר את טענותיו ולהשיב על
טענת עלבונו של האי בר נש שקרא לו
"עבדא" ושמתייה. ואמר לו: "הואיל ו-
אתא מר להכא לישתעי מיליה".

אדיבות וענוה מחד ותקיפות מאידך,
כי דברי שמעון בן שטח רחפו לפני עיני
רוחו של רב נחמן: "לא לפנינו אתה

82 קדושין כא: 83 כתובות קו.

86 שם. 87 קדושין ע.

90 שבת קח. בבא קמא פ:

80 עירובין סז. 81 כתובות צד.

84 בבא בתרא סה. 85 ברכות נא:

88 בבא מציעא סו. 89 שם.

עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד" 91.

[עא] בימי רבי בקשו לעשות בבל עיסה לא"י א"ל קוצים אתם משי-מים בין עיני.

פירש"י "משום דרבי ממשפחת בבל היה מבני בניו של הלל". וראה רבי בזה מעין עלבון ונחיתות למשפחתו המיוחסת, כהא שנשנה במשנה: "השעיר של יום הכפורים נאכל לערב והבבליים אוכלין אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה" 92. וכשבא רבי יוסי ואמר: "לא בבליים הם אלא אלכסנדריים הם ומתוך ששונאין את הבבליים קוראין אותן על שם בבליים; אמר לו רבי יהודה: תנוה דעתך שהנחת את דעתי" 93. יען כי "משפחת רבי יהודה מכבל היתה לפיכך שמח בדברי רבי יוסי" 94.

אבל מה שהסתייע רבי חנינא בר חמא בדברי רבי ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביו: "כל ארצות עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל" 95.

אל לנו לשכוח שרבי יוסי בר' חלפתא בבלי מסייע בבליים, שהרי גם משפחתו מכבל היתה, כהא דאמרו במשנה: "וכי בש עשו לו מפני הבבליים שהיו מ' תלשים בשערו" 96 ועלה "תניא רבי יהודה אומר לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו אמר לו רבי יוסי תנוה דעתך שהנחת דעתי" 97 ומפרש רש"י: "משפחתו היתה מכבל והיה קשה לו הדבר".

חכמי בבל התגאו בספר יוחסין שלהם.

וטבעי הוא כמאמרו של רב: "רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד" 98. אמנם רבי יוסי שמועות "הזקנים ה' ראשונים" בידו 99. הוא שחיבר וסידר "סדר עולם" שאותו הקדיש להשתלשלות וזכרונות דורות קדמונים. הוא אבי התולדה המסורתית הנאמנה ביש-ראל. ספרו היה לעינים לרב שרירא גאון ולראב"ד בעל "ספר הקבלה". וגא' מנה היא עדותו של רבי ישמעאל בנו שהעיד משום אביו: "ארץ ישראל עיסה לבבל", על אף בבליותו.

[עה] גר עד עשרה דורות מותר בממזרת.

היינו דאמרו: "גירא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה קמיה" 1.

[עו] הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחרי ארבע אמהות שהן שמונה.

זהו המקור למה שהאנוסים בפורטיגל רגילים לשבח את האנוס הנזהר מכל שמץ תערובות-נשואין במשפחתו: "הוא טהור מארבע רוחותיו" אבותיהם האנוסים הראשונים עוד זכרו משנתם. ועיי' שו"ת רשב"א 1.

[עט] משום דגברא קים ליה ב' יוחסין.

היינו "גברי דכי מינצו בהדי הדדי ב' יוחסין הוא דמינצו" 2.

94 רש"י.

93 שם ק.

92 מנחות צט:

91 סנהדרין יט.

98 שבת נז.

97 שם.

96 יומא סו:

95 קדושין עא.

1* שו"ת רשב"א סי' טו.

1 סנהדרין צד.

99 אהלות פ"ד, מ"ד.

2 קדושין עו.